

به نام آن که انسان را آزاد آفرید

مفهوم آزادی

تألیف

دکتر امیر مهدوی

انتشارات آثار فکر

بهار ۱۳۹۶

سرشناسه	: مهدوی، امیر، ۱۳۴۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: مفهوم آزادی / تالیف امیر مهدوی.
مشخصات نشر	: تهران: آثار فکر، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۵۲ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۳۳-۱۴-۷
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۴۷] - ۱۵۲.
موضوع	: آزادی
موضوع	: Liberty
موضوع	: آزادی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	: Liberty -- Religious aspects -- Islam
موضوع	: آزادی بیان Freedom of expression
رده بندی کنگره	: J۱۳۹۶۵۸۵۸۵۷۱۳۹۶/م۸۵
رده بندی دیویی	: ۴۴/۳۲۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۹۰۲۹۷۲

تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهید وحید نظری،
پلاک ۹۹، طبقه دوم تلفن: ۶ و ۶۶۹۶۷۳۵۵ - شماره: ۶۶۴۸۰۸۸۲

مفهوم آزادی

تألیف: دکتر امیر مهدوی

ویراستار ادبی: ابوالقاسم غلامی مایانی

صفحه‌آرا: فرانک ایل‌شاهی

طراح جلد: مهرناز وفی

ناشر: انتشارات آثار فکر

چاپ: اول ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۳۳-۱۴-۷

قیمت ۱۳۰۰۰ تومان

تمامی حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

مقدمه ۹

فصل اول: آزادی چیست؟ ..... Error! Bookmark not defined.

تعریف آزادی ..... Error! Bookmark not defined.

آزادی‌های شناخته شده ..... Error! Bookmark not defined.

محدوده اختیار و آزادی چیست؟ ..... Error! Bookmark not defined.

پاسخ تفصیلی ..... Error! Bookmark not defined.

الف. آزادی به معنای "استقلال وجودی" ..... Error! Bookmark not defined.

ب. آزادی به معنای "اختیار" ..... Error! Bookmark not defined.

ج. آزادی به معنای "عدم دل بستگی" ..... Error! Bookmark not defined.

د. آزادی در مقابل بردگی یک مقوله‌ی اجتماعی است ..... Error! Bookmark not defined.

هـ. آزادی در اصطلاح حقوق و سیاست (حق حاکمیت) .. Error! Bookmark not defined.

و. آزادی در نظام حقوقی ..... Error! Bookmark not defined.

آزادی چیست؟ ..... Error! Bookmark not defined.

مفهوم آزادی ..... Error! Bookmark not defined.

امام خمینی و مفهوم آزادی ..... Error! Bookmark not defined.

اشاره ..... Error! Bookmark not defined.

کلیات ..... Error! Bookmark not defined.

نقد و بررسی ..... Error! Bookmark not defined.

منشاء آزادی از دیدگاه امام خمینی ..... Error! Bookmark not defined.

مرزهای آزادی از دیدگاه امام خمینی ..... Error! Bookmark not defined.

الف) نظم بخشی جامعه ..... Error! Bookmark not defined.

ب) پایبندی به دین ..... Error! Bookmark not defined.

قانون (گرانبهاترین دست آورد یک ملت) ..... Error! Bookmark not defined.

سیر تحولات آزادی تفکر، قلم و بیان در تمدن بشری.. Error! Bookmark not defined.

الف) مادها..... Error! Bookmark not defined.

ب) هخامنشیان: (از سال ۵۵۹ ق. م تا سال ۳۲۱ ق. م) Error! Bookmark not defined.

آموزش عالی در عصر باستان..... Error! Bookmark not defined.

تعلیمات دینی و تأثیر آن بر سیر تحولات آزادی تفکر، قلم و بیان (در ایران باستان)

..... Error! Bookmark not defined.

زرتشت (زردشت)..... Error! Bookmark not defined.

آزاد اندیشی در دین زرتشت..... Error! Bookmark not defined.

متن حقوق بشر کوروش کبیر..... Error! Bookmark not defined.

فصل دوم: اسلام و آزادی ..... Error! Bookmark not defined.

ایران در پرتو اسلام..... Error! Bookmark not defined.

تأثیر قرآن در فکر، قلم و بیان ایرانیان مسلمان..... Error! Bookmark not defined.

صوفیگری و نقش آن در آزاداندیشی..... Error! Bookmark not defined.

تأثیر واقعی کربلا و تأثیر آن در آزاداندیشی..... Error! Bookmark not defined.

آزادی بیان از دیدگاه امام علی (ع)..... Error! Bookmark not defined.

آزادی در محدوده اسلام..... Error! Bookmark not defined.

آزادی بیان در اسلام..... Error! Bookmark not defined.

آزادی بیان در سیره امام علی (ع)..... Error! Bookmark not defined.

نصح در نهج البلاغه..... Error! Bookmark not defined.

امر به معروف و نهی از منکر در نهج البلاغه.. Error! Bookmark not defined.

مرزهای آزادی بیان..... Error! Bookmark not defined.

چرا نمی‌توانیم در اسلام از آزادی نامحدود برخوردار شویم؟ Error! Bookmark not defined.

حد آزادی در اسلام چیست؟ Error! Bookmark not defined.

الف) عدالت Error! Bookmark not defined.

ب) قانون Error! Bookmark not defined.

حد آزادی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران چیست؟ Error! Bookmark not defined.

بررسی تاریخی جدال فضیلت و آزادی در اندیشه سیاسی غرب ..... Error! Bookmark not defined.

تأثیر ادبیات غرب در تحولات آزادی و دین .... Error! Bookmark not defined.

تهاجم فرهنگی و نحوه‌ی مقابله با آن ..... Error! Bookmark not defined.

حال چه باید کرد؟ ..... Error! Bookmark not defined.

مروری بر تاریخ برای دریافت نتیجه ..... Error! Bookmark not defined.

نتیجه: آزاد اندیشی و احترام به عقاید دیگران (چاره کار است) Error! Bookmark not defined.

فصل سوم: انواع آزادی ..... Error! Bookmark not defined.

آزادی در حکومت اسلامی از منظر شهید مطهری ..... Error! Bookmark not defined.

انواع آزادی ..... Error! Bookmark not defined.

۱- آزادی اجتماعی ..... Error! Bookmark not defined.

۲- آزادی معنوی ..... Error! Bookmark not defined.

۳- آزادی سیاسی ..... Error! Bookmark not defined.

آزادی در انتخاب و رأی ..... Error! Bookmark not defined.

آزادی در اظهار نظر، انتقاد و نظارت .. Error! Bookmark not defined.

آزادی احزاب و گروه‌های سیاسی ..... Error! Bookmark not defined.

۴- آزادی اگزستانسیالیستی ..... Error! Bookmark not defined.

نقش اعتقاد به خدا در سلب آزادی از دیدگاه این مکتب **Error! Bookmark**

not defined.

۵- بررسی اصل آزادی جنسی..... **Error! Bookmark not defined.**

نه حبس و نه اختلاط، بلکه حریم..... **Error! Bookmark not defined.**

تحلیل مفهوم آزادی سیاسی..... **Error! Bookmark not defined.**

عناصر و مؤلفه‌های آزادی سیاسی..... **Error! Bookmark not defined.**

الف) فاعل (عامل) Agant..... **Error! Bookmark not defined.**

ب) مانع (رادع) Constraint..... **Error! Bookmark not defined.**

ج) هدف غایت Aim - Goal..... **Error! Bookmark not defined.**

جمع بندی..... **Error! Bookmark not defined.**

فصل چهارم: آزادی بیان و دموکراسی . **Error! Bookmark not defined.**

آزادی بیان در جامعه‌ی آگاه..... **Error! Bookmark not defined.**

بخش یکم: مفهوم آزادی بیان و تحول تاریخی آن..... **Error! Bookmark not**

defined.

الف- آزادی بیان..... **Error! Bookmark not defined.**

ب- مراحل تحول مفهوم آزادی بیان..... **Error! Bookmark not defined.**

بخش دوم: عناصر آزادی بیان..... **Error! Bookmark not defined.**

الف- آزادی بیان در اسناد و عهدنامه‌های بین‌المللی و منطقه‌ای مربوط به حقوق بشر

..... **Error! Bookmark not defined.**

ب- به هم پیوستگی عناصر آزادی بیان .. **Error! Bookmark not defined.**

بخش سوم: اهمیت آزادی بیان در دولت‌های مبتنی بر حقوق **Error! Bookmark**

not defined.

الف- دولت مبتنی بر حقوق، وسیله‌ای برای تحقق آزادی‌ها و دموکراسی **Error!**

Bookmark not defined.

ب- جایگاه خاص برای آزادی بیان..... **Error! Bookmark not defined.**

بخش چهارم: چارچوب حقوقی آزادی بیان در جامعه‌ی اطلاعاتی..... **Error!**

Bookmark not defined.

الف- جامعه‌ی اطلاعاتی دموکراتیک، مبتنی بر آزادی بیان **Error! Bookmark**

not defined.

ب- محدودیت‌های آزادی بیان در جامعه اطلاعاتی دموکراتیک آزادی بیان **Error!**

Bookmark not defined.

منابع Error! Bookmark not defined.....

مقدمه

بدیهی است برای دریافت و شناخت آزادی و تأثیر آن در تحولات اجتماعی، لازم است اخلاق و روحیات، تفکر، فرهنگ، آداب و رسوم و آثار مکتوب و هنری هر قوم را مورد مطالعه، تحقیق و تفحص قرار داد. چرا که مباحثات و مکالمات و بیان، پس از بررسی موشکافانه و نقادانه به قوام آمده و بازتاب تفکر و آزادی اندیشه و تمدن به صورت آثار فرهنگی، هنری ارائه شده و نمودار پیدا می‌کند.

در این راستا صنایع دستی، کارهای هنری، الواح، کتیبه‌ها، آداب و سنن، داستان‌های اساطیری و اعتقادات، ابداعات و اختراعات، تکنیک و صنعت می‌تواند مورد ارزیابی قرارگیرد. به ویژه سنگ نوشته‌های یادبود شاهان (پیام‌ها، منشورهای قوانین در ایران باستان و امثالهم)

از آنجا که قرار است با اختصار به ابعاد مفهوم آزادی و آزاداندیشی تمدن بشری در این کتاب بپردازیم که هر یک از چه تاریخی پایه عرصه‌ی ظهور گذاشته و هریک در زمان خود در تحولات کلی اجتماعی تا چه اندازه اثربخش بوده‌اند. از طرفی هم، به نظر می‌رسد: بدون درک صحیح آزادی، نمی‌توان به تمدن آن عصر و زمان دست یافت. از این رو شایسته است، تعاریف متفاوت از آزادی و بازتاب تمدن‌های مختلف را در آزادی و آزادی موجود را در تمدن‌های پیشین کشورمان برای دریافت نتیجه و ارائه‌ی راهکار - در حد این مختصر - مورد بررسی قرار دهیم.

آنچه را که در این کتاب به آن پرداخته می‌شود، پدیده‌هایی است که بیشتر تأثیرگذار بوده و تمدن و آزادی را متبلور و بارور ساخته‌اند.

البته عبرت از تاریخ است که می‌تواند چراغ راه آینده و اساس آزادی و تمدن برای ایران اسلامی باشد. از جمله: مسایلی که در حصول نتیجه به آن پرداخته می‌شود عبارتند از:

آزادی و تمدن در تحولات اجتماعی گذشته (ایران باستان)، آزاد اندیشی در دین زرتشت، گفتار بزرگان قبل از اسلام درباره اندیشه، تفکر و تمدن، قرآن و پیام آن، سیر آزادی اندیشه پس از شهادت علی (ع)، نقش بنی امیه در سلب آزادی و پیدایش صوفیه، عباسیان و نقش آنها در اندیشه‌ی مسلمین، صوفیگری و نقش آنان در آزادی اندیشه، تأثیر واقعه‌ی کربلا و نقش آن در آزاد اندیشی، نظر بزرگان جهان راجع به آزادی، تهاجم فرهنگی و نحوه مقابله با آن، حال چه باید کرد؟، مروری به تاریخ برای دریافت نتیجه، (و بالاخره این که) آزاداندیشی و احترام به عقاید و حقوق دیگران چاره کار است.

البته احزاب، جمعیت‌ها، انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده آزادند، مشروط به این که اصول استقلال، آزادی، وحدت ملی، موازین اسلامی و اساس جمهوری اسلامی را نقض نکنند. هیچ کس را نمی‌توان از شرکت در آنها منع کرد یا به شرکت در یکی از آنها مجبور ساخت.^۱

اساس جمهوری اسلامی ایران:^۲ در جمهوری اسلامی آزادی تا جایی است که از آن برای فروپاشیدن نظام استفاده نشود.

خلاصه این که، در جمهوری اسلامی ایران همه‌ی آزادی‌ها با مسؤولیت همراه است و این مسؤولیت در برابر خدا و دین او و مردم و مملکت و نظام جمهوری اسلامی است که تعیین کننده‌ی حدود آزادی خواهد بود.

امیدوارم مطالب فوق مورد پسند علاقه‌مندان باشد با وجودی که می‌دانید و می‌دانیم که تعابیر از آزادی آنقدر متنوع بوده و هست که نمی‌تواند به سادگی تبیین و مورد پسند همگان در صفحاتی چند بیان شود.

در خاتمه امیدوارم ارباب ادب در تبیین و گسترش این مقال بکشوند و با ارشاد خود نیز این کمترین را شاد فرمایند.

با احترام و ادب

دکتر امیر مهدوی

زمستان ۱۳۹۳

^۱ - اصل بیست و ششم و بیست و هشتم.

^۲ - اصل بیست و ششم.

